

Pubertáci v knihovně? A proč ne!

Autor: Mgr. Pavlína Lišovská

Číslo: roč. 4, č. 2/2018

Rubrika: Inspirujeme se

Klíčová slova:

děti, vzdělávání, gramotnost, Knihovna Jiřího Mahena v Brně, programy, práce s mládeží, dětská oddělení knihoven, kritické myšlení, metody, informační vzdělávání

Článek se zaměřuje na možnosti informačního vzdělávání cílové skupiny žáků druhého stupně základních škol. Tato skupina má velmi specifické nároky na přístup, proto je vhodné se zamýšlet nad tím, jak jim usnadnit práci s informačními zdroji různé povahy.

Úvod

Nevím, jak to máte v knihovnách vy, ale když k nám přijdou z některé školy žáci druhého stupně, bývá to občas (ne vždy) trochu boj, minimálně zpočátku, protože všichni ti teenageři mají vnitřní blok. Z čeho? Zkrátka z toho, že sem MUSÍ jít, že jsou POVINNI si odsedět hodinu s knihovnicí a knížkou, něco číst, nedej bože plnit úkoly, přeci nejsou malí, že. A ukázat jim katalog a požadovat něco vyhledat, nebo chtít po nich vytvořit citaci jen tak, to je nadlidský úkol. Přesto se však nevzdáváme a zkoušíme hledat různé způsoby, jak žákům zprostředkovat informace, kvůli nimž přišli. Ty tam jsou doby, kdy jsme rozhodli do skupin slovníky a žádali je o to, aby vyhledali hesla a zapsali jejich význam na přidělený papír. Současná mládež očekává trochu víc. Přednášku si mohou poslechnout ve škole (nic proti učitelům).

Mladí lidé jsou obklopeni audiovizuálními podněty, jsou nuceni se orientovat v záplavě (nejen) mediálních sdělení. A začínají se ve všem ztrácet. Doba jim klade spoustu překážek, s nimiž se musí poprat. Od mladých lidí se očekává stoprocentní výkon, rychlé myšlení, ale - bohužel pro ně - také práce s textem, ve škole se stále převážně učí z psaného textu, což vyžaduje pozornost, která je silně narušována nekonečnými podněty světa zvenčí, klidné a plné soustředění se na text je téměř heroickým výkonem a je nasnadě, že zájem o činnosti, jež vyžadují trpělivost, nebudou těmi nejoblíbenějšími. Ovšem sednout si v klidu s knihou, začíst se, přemýšlet o jejím ději či faktech v ní, diskutovat o získaných informacích a uplatňovat je v jiných souvislostech, to jsou věci, které činí mladým lidem potíže. Není to ani interaktivní, ani rychlé, ani audiovizuální (pokud nečtete obrázkovou knihu, ta je alespoň vizuální). Myslím a věřím, že většina z vás vnímá stejně jako já potřebu ukázat těmto dětem, že i práce s textem může být zábava, že mohou dostat víc, než očekávají.

Vzdělávací programy

Na programech v knihovně se snažíme dodržovat trend, že žádný z programů není čistě naučný, nebo čistě zábavný, snažíme se **zachovat interaktivnost, avšak ne na úkor informační hodnoty**. Děti druhého stupně jsou pořád ještě trochu děti, ale už očekávají i dospělý přístup, nechtějí mít lektora mentora, ale parťáka. I když by se vám za živou duši nikdy nepřiznali, jsou nadšení, že se jich někdo zeptá na jejich názor. Na začátku možná budou zaskočeni tím, že se po nich něco žádá, že někdo je ochotný je poslouchat, nebudou třeba umět zformulovat své myšlenky, protože bez cviku to půjde těžko. Anebo možná lehko, ale je tu přece ten cizí element (knihovník) a oni musí zůstat v roli toho, kdo je nad věcí, nemůžou se přeci ztrapnit a znemožnit před celou třídou, když se budou snažit o cokoli z toho, co knihovník požaduje. Ale i přes hraný nezájem v nich někde ta semínka naší snahy

zůstávají. Naším zájmem tedy musí být jednak jim ukázat knihy, práci s nimi, ale také jim neznechutit docházení do knihovny, ba naopak jim ukázat, že knihovna je místo, kde je nikdo nesoudí, nikdo neznámkuje, kde se mohou v rámci slušných mezí projevit a kde pro ně vždy bude někdo, kdo je bude ochoten vyslechnout a případně nasměrovat v nesnázích.

Tak jako u jiných cílových skupin lze vycházet z **výukového modelu E-U-R**, kdy ve fázi evokace ladíme žáky na tematiku, zjišťujeme rychlou zpětnou vazbu o jejich znalostech a předkládáme před ně první náznaky problematiky, s níž se budou na program seznamovat. Ve fázi uvědomění získávají poznatky, dávají je do souvislostí a pracují s nimi a v konečné fázi reflexe přichází na řadu interpretace zjištěného, diskuze nad tématem a zafixování vědomostí, popř. dovedností. V těchto tzv. telecích letech je velmi těžké vytvářet smíšené skupiny, ačkoliv je jasné, že z tohoto způsobu vzdělávání si nejvíce odnesou. Je lepší se spokojit s dvojicemi či menšími stejnopohlavními skupinami, neboť se děti začínají silně vymezovat. Na práci ve skupině se také velmi citelně projevuje hierarchie třídy. Naším cílem je však zapojit všechny bez rozdílů. Úkoly volíme takové, aby bylo možné využít potenciál těchto osob. Oni spoustu věcí umí, o spoustu věcí se zajímají.

Praktický příklad

Vezmu-li za všechny jeden z praktických příkladů našeho vzdělávacího programu, tak např. na **lekcii o brněnských pověstech** si na začátku povídáme o tom, z jaké městské části pocházejí a jestli vědí o nějaké pověsti vážící se k tomu místu. Poté je rozdělujeme do dvojic, každé z nich půjčíme tablet a dáme lístek s adresou a zde už nastává prvotní práce s informací – děti musí vyvodit, jak s adresou naložit. Úkolem je vyhledat si dané místo např. v Google mapách, zjistit, proč právě tuto adresu jsme jim poskytli a co se na daném místě nalézá. Tento motivační prvek aktivuje zájem o probírané téma, byť by mnohými mohlo být považováno za nezáživné – je to nejspíš právě tím, že jim je práce s moderními technologiemi blízká. Poté získávají další materiály – texty s pověstí (možno použít i knihy samotné, v nichž budou muset sami příslušný text pověsti vyhledat v rejstříku na základě informací již získaných), obrázek daného místa apod. Vše je rozloženo na jednom místě a děti musí na základě informací zjištěných z map (i těch prostorových, nejen z ptačí perspektivy) a internetu vybrat správný text a správný obrázek – jelikož se k některým oblastem váže pověstí více, není to tak jednoduché. V další části se snaží získat informace z textu pověsti a ověřit je, zda jim sedí k vyhledanému obrázku. Poté se navrací zpět k mapě, neboť dostávají slepou mapu Brna a mají danou lokalitu zakreslit na správné místo a uvést do souvislostí např. s jinou významnou památkou, jež leží nedaleko, nebo zjistit, jak daleko od knihovny/domova se nachází. Při prezentaci výsledků pak pracují s tabletem, textem pověsti, mapami i obrazovým materiálem a uvádějí do souvislostí vše, co

se dozvěděli, a zároveň zjišťují, s jakými pověstmi opředenými místy pracovali jejich spolužáci, neboť vše zakresluje i do velké slepé mapy na interaktivní tabuli.

V této besedě je propojena **práce s různými informačními zdroji** (psaný text, obraz, internet, mapa), a přesto k danému tématu přistupují děti s velkou chutí a objevují krásy svého rodného města. Pokud bychom chtěli ztížit práci s informacemi, můžeme použít ještě další zdroje, odkud se dají čerpat obsahy pověstí, děti pak mohou porovnávat text, obsah, znění i realie, hledat souvislosti a odlišnosti – zde lze použít video, mluvené slovo, text v nářečí, existuje-li apod. Při práci s internetovými zdroji je vedeme k tomu, aby vyhledávali stránky relevantní, ideálně obsahově hodnověrné a hodnotné – uvádíme příklad Wikipedie, což je lidmi naplňovaná encyklopedie – a ve chvíli, kdy oni mají nějakou informaci, tak ji tam také mohou dát, ale vždy musí pamatovat na to, že se nemusí zakládat na pravdě, proto je třeba si internetové informace ještě ověřovat.

Závěr

Cesta k práci s dětmi v pubertálním období se může zdát velmi náročná, ale v zásadě jde jen o to najít zlatou střední cestu, jež propojí informace s hravostí. Děti v tomto věku ocení práci s moderními technologiemi a záživné pojetí vzdělávacího programu, uvítají také, když si na věci mohou přicházet sami, ačkoliv by se mohlo zdát, že jsou odpůrci jakékoliv práce, lektor by zde měl být ve funkci poradce a partnera, nikoliv nadřazené autority. Nejen u mladších dětí, ale i u těchto platí, že je třeba klást důraz na záživnost, aby nedocházelo ke stereotypnosti zvolených pracovních metod, je skvělé, pokud se metody střídají a jejich výběr je pestrý, plynule a smysluplně na sebe navazují jednotlivé činnosti a spějí k předem stanovenému cíli, ať už bude jakýkoliv. Při výběru metod je vhodné zaměřit se na modernější způsoby práce, neboť např. zastaralá, jednotvárná práce se slovníkem, o níž jsem mluvila v úvodu, je rozhodně nenadchne pro věc. A to by byla škoda, co říkáte? Knihovna je místem, kde se před dětmi může rozkrýt řada objevů a dobrodružství, kde rozhodně není nuda s knihou, kde mohou získat víc, než kdy tušily, proto jim ukažme stylem jim blízkým, že to nejsou jen prázdná slova.

Autor fotografií: archiv Knihovny Jiřího Mahena v Brně

Citace

LIŠOVSKÁ, Pavlína. Pubertáci v knihovně? A proč ne!. *Impulsy: Inspirace, náměty a trendy dětského čtenářství* [online]. roč. 4, č. 2/2018 [cit. 2018-06-27].

Dostupný z WWW: impulsy.kjm.cz/impulsy-clanek/pubertaci-knihovna.
ISSN 2336-727X.